Naturskyddsföreningen
Box 4625, 116 91 Stockholm
Telefon: 08-702 65 00
Hemsida: www.naturskyddsforeningen.se
E-mail: info@naturskyddsforeningen.se

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG
Box 7005, 402 31 Göteborg
Telefon: 031-711 00 92
Hemsida: www.mkg.se
E-mail: info@mkg.se

YTTRANDE

2010-12-13

Era diarienummer: M2010/4313/Mk

Till: Miljödepartementet
103 33 Stockholm

Naturskyddsföreningens och Miljöorganisationernas kärnavfallsgransknings, MKG:s, yttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall

Naturskyddsföreningen och Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, har beretts tillfälle att lämna synpunkter på EU-kommissionens förslag EU-kommissionens förslag till direktiv om hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Föreningarna lämnar härmed in ett gemensamt yttrande.

Naturskyddsföreningen och Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, välkomnar att kommissionen lägger fram ett förslag till EU-direktiv om hantering och slutförvaring av kärnavfall. Många länder inom EU har idag en alldeles för svag hantering av kärnavfallsfrågorna och EU-direktivet stramar upp den situationen. Samtidigt vill föreningarna markera att EU-direktivet av EU-kommissionen ses som en viktig del i dess strävan att främja kärnkraft i Europa, något som inte kan anses vara en miljöanpassad och hållbar utveckling av Europas energisystem. Kommissionen är öppen med att den anser att EU-medborgarnas stöd för ny kärnkraft inte kan erhållas om det inte går att visa att kärnavfallsfrågorna är lösta. Företrädare för EU-kommissionen hänvisar ofta till Eurobarometerundersökningen från april 2010 där det tydligt framgår att ett EU-direktiv om kärnavfall skulle öka acceptansen för kärnkraft (http://ec.europa.eu/energy/nuclear/safety/safety_en.htm, ss109-113). EU-

kommissionens övriga arbete med kärnavfalls frågor inom European Nuclear Energy Forum (ENEF) och med arbetet med att ta fram en så kallad ”Technology Platform” för geologisk slutförvaring har samma syfte, dvs att främja europeisk kärnkraft, vilket inte kan anses vara i linje med ansträngningarna att uppnå ett långsiktigt hållbart energisystem för Europa. Medborgaracceptans på kort sikt kan heller inte vara primär målsättning för avfallshanteringen på lång sikt.

Så till förslagstexten. Naturskyddsföreningen och MKG är frågande inför hur kommissionen i direktivets inledning (punkt 29) anger att:

1. Det typiska konceptet för slutförvaring för kortlivat låg- och medelaktivt avfall är slutförvaring nära markytan.
2. Efter 30 års forskning är det allmänt accepterat på teknisk nivå att djup geologisk slutförvaring utgör det säkraste och mest hållbara alternativet som slutpunkt för hanteringen av högaktivt avfall och använt kärnbränsle som betraktas som avfall. Därför bör slutförvaring eftersträvas.

Föreningarna vill framföra att det svenska slutförvarssystemet för låg- och kortlivat medelaktivt kärnavfall inte ligger ”nära markytan”. Slutförvaret SFR ligger 50 meter under marknivå (http://www.skb.se/Templates/Standard____15107.aspx). Skälet är att även ett slutförvar för denna typ av avfall måste hållas isolerat från människa och miljö i ett tusenårsperspektiv. Föreningarna anser att det är alltför passivt att låta direktivet indirekt godkänna slutförvarslösningar som har en betydligt sämre långsiktigt säkerhet än den svenska slutförvarslösningen bara för att många länder i Europa idag har börjat bygga och driva mer marknära anläggningar.

Vad gäller slutförvaring av högaktivt avfall och använt kärnbränsle vill föreningarna framföra att, även om geologisk slutförvaring är det vanligaste konceptet för långsiktig hantering, finns det ännu inte tekniskt stöd för att de koncept som föreslås har tillräcklig långsiktig miljösäkerhet. Det svenska KBS-konceptet har exempelvis stora problem med att garantera funktionaliteten i de konstgjorda barriärerna av koppar och lera som ska garantera den långsiktiga miljösäkerheten. Mot den bakgrunden har det ifrågasatts av ledande forskare och det går därför inte att påstå att metoden är ”allmänt accepterad”. Ännu har inget slutförvar för högaktivt avfall och/eller använt kärnbränsle i världen genomgått en granskning i en prövningsprocess vilket lett till ett godkännande för att få börja bygga ett förvar. Ännu mindre för att få påbörja drift.

Naturskyddsföreningen och MKG kan i detta sammanhang konstatera att även metoden djupa borrhål är en typ av geologisk slutförvaring. Metoden kan dessutom ha miljömässiga fördelar och ge mindre problem för

långsiktigt förvar för att förhindra kärnvapenspridning än KBS-metoden eller de metoder som föreslås i andra medlemsstater med slutförvaring i lerformationer.

Det inledande stycket 29 visar även på ett annat problem, nämligen svårigheten för medlemsstaterna att komma överens om vad som ska definieras som kärnavfall. Naturskyddsföreningen och MKG anser att det är viktigt att få med så mycket som möjligt av det som ska kallas kärnavfall under direktivets paraply. Därför bör allt använt kärnbränsle definieras som kärnavfall direkt när det tas ut ur reaktorn oberoende av om det kan finnas en plan för att upparbeta bränslet och därmed förändra dess avfallskarakteristik (plutonium och uran som vara, högaktivt upparbetningsavfall som avfall). Föreningarna anser att det går att definiera använt kärnbränsle som avfall eftersom det innehåller högaktivt avfall. Genom att tydligt definiera allt använt kärnbränsle som avfall kan inget land hålla undan använt kärnbränsle från att beröras av direktivet bara genom att hävda att det finns en plan på upparbetning i någon mer eller mindre oklar framtid. Om upparbetning av avfallet sker så kan en omdefinition av slutprodukterna ske efter detta är genomfört.

Naturskyddsföreningen och MKG anser att problemet med vad som definieras som radioaktivt avfall i direktivet är större än så. I den nuvarande skrivningen av definitionen på vad som är kärnavfall (definitioner, punkt 6) tillåts en medlemsstat att bortdefiniera kärnavfall som den anser sig ha ”ytterligare användning av” som kärnavfall. Föreningarna anser att det ska finnas en definition för vad som är kärnavfall som är gemensam för alla medlemsstater.

Dessutom tillkommer definitionsfrågor av vad som är kärnavfall redan i artikel 2 (tillämpningsområde) eftersom kärnavfall från utvinningsindustrier enligt punkt 2 inte ingår under direktivet utan ska anses omfattas av direktiv 2006/21/EG. Detta innebär att avfall från uranbrytning inte omfattas av direktivet annat än om en medlemsstat väljer att göra det. Det finns ett omfattande miljöproblem med avfall från nedlagda urangruvor i många medlemsstater, inklusive Sverige, Frankrike och Ungern.

Naturskyddsföreningen och MKG anser att avfall från uranbrytning ska omfattas av direktivet. Strålsäkerhetsmyndigheten har bedrivit ett arbete med att ta fram en handlingsplan för vad myndigheten betecknar som ”allt radioaktivt avfall”. Denna utredning bör kunna ligga till grund för ett svenskt arbete för att i direktivet få in en bred definition av vad som är kärnavfall (http://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/Om-myndigheten/Aktuellt/Nyheter/Nationell-plan-for-allt-radioaktivt-avfall-klar/).

Naturskyddsföreningen anser att direktivet även bör omfatta driftsutsläpp (routine releases). I artikel 2 (tillämpningsområde) punkt 3 i utkastet till

direktiv anges att ”godkända utsläpp” inte ska omfattas av direktivet. Det är naturligtvis ett problem i sig att medlemsländerna själva ska för bestämma vad som menas med ”godkända utsläpp”. Men viktigare är att rutinutsläpp från kärntekniska anläggningar (”under gränsvärden”) hanteras som ett avfallsproblem, liksom det mer och mer görs vad gäller utsläpp från exempelvis kemisk industri. (I detta avseende bör även svensk lagstiftning ändras så att rutinutsläpp vid drift av kärntekniska anläggningar betraktas som kärnavfall.)

Naturskyddsföreningen och MKG anser att det är viktigt att allt kärnavfall som kommer från militär aktivitet måste omfattas av direktivet. I artikel 2 (tillämpningsområde) punkt 1 står det endast att direktivet gäller civilt kärnavfall. Eftersom det finns mycket militärt kärnavfall i många medlemsstater, även stater som aldrig skaffade kärnvapen, måste även detta omfattas av direktivet. Detta är extra viktigt eftersom det militära avfallet ofta är historiskt och är betydligt sämre kartlagt och hanterat än det civila avfallet. För att Europas medborgare ska få ett fullgott skydd från miljöhot från radioaktivt avfall måste även det militära avfallet hanteras inom direktivet.

Naturskyddsföreningen och MKG anser att artikel 10 om finansiella resurser bör förstärkas så att det är tydligt att det måste ske en från kärnkraftindustrin fristående bedömning av de framtida kostnaderna för hantering av kärnavfall inom en medlemsstat.

Naturskyddsföreningen och MKG anser att den diskussion om insyn som förs i artikel 12 är otillräcklig. Om det är så att nationell lagstiftning för offentlighet inte gäller den organisationsform som har ansvaret för hantering och slutförvaring av kärnavfall bör särskilda åtgärder vidtas för att garantera tillsynsmyndighetens och allmänhetens och insyn i verksamheten. Detta är högaktuellt i Sverige där offentlighetsprincipen inte gäller aktiebolag och därmed förhindras insyn i kärnavfallsbolaget SKB:s forskningsarbete och annat arbete med kärnavfallsfrågor.

Med vänlig hälsning,

Mikael Karlsson

Ordförande, Naturskyddsföreningen

Johan Swahn

Kanslichef, MKG
070-467 37 31
johan.swahn@mkg.se